

శ్రీ

పాంథస్వప్నము.

ఇది

తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణ గారిచే

రచియింపఁబడి

సువర్ణలేఖాపత్రికనుండి

డి. వి. రమణారావుగారిచే

తణుకు.

శ్రీ సౌదామినీముద్రాక్షరశాలలో

ముద్రింపఁబడి సువర్ణలేఖాపత్రికాధిపతిచేఁ

బ్రకటింపఁబడియె.

1910

పాంథస్వప్నము.

—:o:—

ప్రథమప్రకరణము.

పాంథుఁడొకఁడొంటరిగ గాంధారదేశంబున నరణ్యంబులంబడి పోవుచున్నవాఁడు. మధ్యాహ్నమైనది. ఎండవేఁడిమి మిక్కుటముగా నుండెను. పాంథుఁ డలసెను. అంతసెలయేఱొకటి తారసిల్లెను. ప్రక్కను జిట్టడవి చీమకడము లేకుండఁ బెఱిగియున్నది. సెలయేటి మరమరశబ్దంబా పొదలసందులనుండి ప్రతిధ్వనించుచుండెను. మనపాంథుఁడు సేదదేర్చికొనుటకై యా యేటిదరిని కూర్చుండి తనగుఱ్ఱమును దత్తీరభూమింగల శాద్వల ప్రదేశంబున నవనవలాడు లేఁబచ్చికపై మేఁతకై వదలెను. చుటు నేమూలఁ జూచినను నయోమయముగా నున్నది. కాని హృదయంగమంబుగనుండెను. అరణ్యంబు దుర్గమంబై సూర్యకిరణంబులకైన భేదింపనశక్యంబుగ నున్నది. అచ్చటచ్చట బొగ్గులకని కొందఱు వంటచెఱకునకని కొందఱును మాత్రమాయరణ్యమును భేదించిరి. అట్టిప్రదేశములైన నంత విశేషముగ లేవు. అందుకొన్ని చెట్లత్యున్నతముగఁ బెఱిగి యాయరణ్యమునకంతకు నుత్కృష్టపదవి కల్పించుచుండెను. కొన్ని చెట్లు నూటముప్పది యడుగుల యెత్తువఱకును బెఱిగియుండెను. మొదలిరువది గజములవఱకును చిన్న కొమ్మగాని పలవగాని ఈషణ్మాత్రము చివురుగాని బయలు దేరలేదు. వంపుటొంపులేకసూటిగ బయలుదేరి తారాపథంబు నొరయుచు నద్భుతస్తంభంబు మాదిరి నొప్పుచుండెను. తదుపరిభాగమున పర్ణసముదాయంబు విస్తీర్ణమై ఛాందినీ ననుకరించెను. దాని క్రింద విశ్రమించు వన్యగజంబులా చెట్టునున్నతితోఁ బోల్చిచూచునప్పుడు సామాన్యజంతువులవలెఁ గాన్పించును.

మనుష్యసంచారంబున కెడమైయుండు నిట్టియారణ్యకనిగూఢప్రదేశంబుల, దూరస్థంబుగనుండు పర్వతశిఖరంబులఁ బ్రకృతి తనసహజసౌందర్యంబున విలసిల్ల గంభీరభావంబు వర్ధిల్లుచుండును. చుట్టుపట్టుల విలసిల్లు శబ్దరాహిత్యము. మనుష్యసంచారంబుగాని మనుష్యసంభాషణంబుగాని యొక్కింతయు లేక గాంభీర్యముగనున్న ప్రదేశవిశ్రాంతి. తత్ప్రదేశప్రవర్ధితవస్తువర్ణనసంజనితమహాద్వైభవంబు. ఇవియొకదాని కొకటి సాయమగుచుండెను. అనంతుండును సర్వోత్కృష్టుండునగు ప్రపంచాధీశ్వరుని భక్తిపూర్వకంబుగ నారాధించుటకియ్యవి మనస్సును బురికొల్పుచు నాత్మాభివృద్ధింజేయక మానవు. మనపథికుని యవస్థకష్టతరంబుగనే యుండినను నాతని మనం

మున కియ్యది యొక్కింత వికాసము కలిగించి వాని హృదయంబునఁ బుణ్యాలోచనలు కొన్ని కలిగించెను. తనయెట్టయెదుట బుడబుడ శబ్దించుచున్న యాసెలయేరువంక స్తిమితముగఁ జూచుచు కూర్చుండి యుండెను. అకస్మాత్తుగ దగ్గఱనున్న పొదలు కదలి యాతనినిశ్చలత రొమపల్చెను. తోడ్తోన పెద్దబొబ్బరింత వినఁబడియెను. ఇక నొక్క నిమిషములోఁ బెద్దసింహ మొకటివచ్చి యాతని గుఱ్ఱమును గ్రిందఁ గూల్చెను. పాంథుఁడు తనకూర్చుండిన చోటనుండి లేచి యొరనుంచి కత్తిదూసెను. ఆభయంకర మృగము వెనుకకుఁ బోయి యాతడు దాని వెనుకకాలు తన కఱకుకరవాలంబున కాలఁజేసెను. ఆమృగవిభుండు వెనుకకు మరలులోపలఁ దనఖడ్గంబు మరలఁ బ్రయోగించి దానిని మరల లేవలేకుండఁ జేసెను. అంత నావన్యమృగంబు తన యాహారపదార్థంబును దన పట్టునుండి విడిచెనుగాని యాగుఱ్ఱమునకుఁ దగిలినదెబ్బ మిక్కిలిగాఢముగఁ దగిలెను. రక్తప్రవాహము వరదపొల్లువలె బయలుదేరెను. నిరపరాధినియగు నాయశ్వమా యొడ్డునఁబడి పొరలుచు మరణయాతనఁ బొందుచుండెను. ప్రచండక్రోధానేకంబున సింహము బొబ్బరించుచుండెను. కన్నులు కణకణలాడుచుఁ జింతనిప్పులవలె మెఱయుచుండెను. కేసరములు నిక్కి నిలిచెను. కాని తన యపకృతికిఁ బగఁ బ్రతీకారము సేయ నసమర్థమైయుండెను. ఎట్టులైన నాకసిదీర్చికొనవలయునని యెంచి ముందుకాళ్ళు చాచెనుగాని యయ్యది నిష్ఫలప్రయత్నంబయ్యెను. అవశ్యంబగు నాపాంథుఁడు నిర్భయముగ సమీపించెను. తన కరవాలంబున దాని శిరంబు తుండెతుండెముగ ఖండించుచు మరలమరల మోదుచుఁ జంపిపడవైచెను.

గుఱ్ఱముచచ్చిపోవునని యాతఁడు కలనైననెఱుంగఁడు. ఆరణ్యమున నాతఁడిప్పుడు కాలినడకను బోవలయును. అప్పటికిఁ బ్రొద్దుచాలఁదక్కువగనున్నది. ఇంక నాలస్యముచేయకుండ బయలుదేరిపోవఁ గృతనిశ్చయుండయ్యెను. అంతకుమున్న గుఱ్ఱపుజీనునకు సంచియొకటి వ్రేలాడఁగట్టికొనివచ్చెను. దానిందీసి యిప్పుడు తనచంకను దగిలించుకొనియెను. ఆతఁడు చేయవలసినప్రయాణము చాలదూరము. కష్టము హెచ్చు. వెలుపలికి బయలుదేరివచ్చెను. అచ్చట నొక యాఁడులేఁడియును దానిపిల్లయును కానిపించినవి. పిల్లయప్పుడేపుట్టినది. ఆతనిరాకకుజడిసి తల్లిలేఁడి పాఱిపోయినది. పాంథుఁడు పిల్లదొరికినందులకు సంతసించి దానికాళ్లు కదియఁగట్టి చంకను దగిలించుకొని దారింబడి పోవుచుండెను.

తెరపిగానున్న ప్రదేశము దాఁటెను. మరలదట్టమగు నడవిలోఁబడియెను. ఆఁకలి బాధతీర్చికొనుటకుఁ గొంచెమేదియో సేకరించుకొని యారాత్రియంతయును నాతఁడడవిలోఁ గడుపవలసియుండెను. పోయిపోయి యొక్కయెడవంటఁజేసికొనుటకుఁ

దగిన ప్రదేశముం గాంచి యచ్చట విడిసెను. ఎండిపోయిన చెట్టు మొదట నొకచోట తన లేఁడిపిల్లను దింపి రెండెండు కట్టెలను మధించి నిప్పు చేసికొని యంతట నీమృగశాబకమును చిత్రవధ సేయ సన్నద్ధుఁడయ్యెను. కొంచెము దూరమున నిలుచుండి యతిదుఃఖాకులాత్మయై చూచెడు తల్లిలేఁడిం గాంచి యాతఁ డొక్కింత విరతి వహించెను. కన్నులనుండి యా గాఁడు లేఁడికిఁ గన్నీరు జలజలక పోలె తలంబుపై జారిపడుచుండెను. శిరస్సుపై కెత్తెను. కన్నులొక్కసారి తదేక వీక్షణముగ నాపాంథునివైపు చూచుచుండెను. ఒక్కసారి చెప్ప[illegible]ట బాధింపఁబడుచున్న నిరపరాధినియగు తనవత్సంబుపై కరుగుచుండెను. అనుభవించుచున్న యాపదయే మో పాపమిది యెఱుఁగదు. ఇంకను పిల్లకొఱకుఁ బ్రాకులాడుచుండెను. క్రమక్రమముగ నా లేఁడి సాహసించి పాంథుఁడు నిలిచియుండు ప్రదేశం [illegible] గాంచి [illegible] ఆతఁడును కొన్ని యడుగులు వెనుకకు జరిగెను. అత్యాతురతతో నా తల్లి పరుగుపరుగునఁ బసవత్సము చెంతకరిగెను. దానియొద్దఁ బన్నుండెను. [illegible]ంబున నతివాత్సల్యంబున దాని ముద్దిలాడెను. పథికుఁడు సమీపించు సరికి [illegible] విడిచివేసెను. కాని కొంచెము దూరముగ నిలువఁబడి యుండెను. [illegible] మాతృవాత్సల్యము యొక్క యనుబంధప్రాబల్యము దాని మొగమున విదితమగుచుండెను.

అది మా చెడుసరి [illegible]టివాని హృదయము కరఁగకమానదు. మానవహృదయమును [illegible] వేఱుమార్గము లేదు. మనపథికుని హృదయము కరఁగినది. [illegible]. భూతదయ [illegible]ంచినది. ఒక్కసారి [illegible] పవిత్రమై యత్యుత్తమ ప్రేరితంబగు నావేళ నొక కీర్తి యావరించినది. అంత నా హరిణశాబకమును [illegible] మోక్షణము గావించెను. ఆ నిసుఁగు పరుగుపరుగునఁ దనతల్లియొద్దకరిగెను. తల్లియు నానందోద్రేకమున గంతులిడుచుఁ బొదలవంక కరిగెను. తనబిడ్డను మృత్యుముఖమునందుండి నడిపించుకొని [illegible]పథంబునుండి వెడలిపోవక పూర్వము వెనుకకు మరలి యాత్రని యెడఁ గృతజ్ఞతా వీక్షణముల నొక్కసారి ప్రసరింపఁజేసి తనసుకుమారకశోరంబును దానును దుర్గమారణ్యమాధ్యంబునఁ బడిపోయెను.

మంచివాసి కెవ్వని హృదయంబున కిది సంతోషదాయకంబుగాకుండును? ప్రాణము దైవమిచ్చువరములలో ధన్యతమమైనది. సకలవరంబుల నగ్రగణ్యమైనది. కేవల జంతుమాత్రమున కయ్యది పోయినఁ బ్రపంచమంతయును పోయినట్టే. అట్టులయ్యును జంతుసంతానంబునకు సర్వసంతోషభాజనంబైన ప్రాణపంచకమును మనుజులు కేవల తృణప్రాయముగఁ జూచుచుందురు. ఇయ్యవి కేవలము నోరుమాలిన జంతువులు.

కాఁబోవుకష్టములను గనిపెట్టుజ్ఞానము వానికడలేదు. అందువలనవానికాభయములేదు. ఏవిధమైనబాధయులేనంతవఱకును కేవలశారీరకసౌఖ్యమే యయ్యది మహదానందముగఁ బరిగణించుచుండును.

హరిణకిశోరమును విడిచిపుచ్చినదిమొదలు మనపథికుని హృదయము మెత్తబడినది. ఆతనిహృదయమున గాఢమగుమనోవికారము లుత్పన్నములైనవి. చంకనున్న సంచిలోఁ బచనమైనయన్నము కొంచెమున్నది. దానితో తనక్షుద్బాధను బ్రీతిపూర్వకముగఁ జల్లార్చుకొనియెను. ఆప్రదేశము తనకు విజ్ఞానం బుదయించినస్థానంబగుట సత్యంతముఁ బ్రేమాస్పదమయ్యెను. ఆరాత్రియాతఁడచ్చట నుండఁదలఁచెను. పరోపకారసుకృతకార్యంబొకటి యానాఁడచ్చటఁజేయఁగలిగెఁగదాయని యాతఁడు తనమనంబున మఱిమఱిపొంగిపొరలుచుండెను.

ఆరాత్రి స్వర్గతుల్యముగనుండెను. చెట్లసందులనుండి నిర్మలమగు చంద్రకిరణామృతంబు ప్రసరించుచుండెను. లేఁగొమ్మలు సాయంసమయసంజనితవాతపోతంబుల మృదుస్పర్శనంబునఁ జలించుచుండెను. తత్సంచలనంబున నీచల్లనికిరణంబులు,వక్రభావంబునందుచుఁ దమయథామార్గమున కెడమగుచుఁ దద్వాయువశంబున మినుకుమినుకుమని నటనముసేయుచున్నట్టులుండెను. గహనప్రదేశము దుర్దర్శనము. నీలవర్ణంబున భాసిల్లునభోమండలంబునఁ జంద్రకిరణధాళధళ్యంబు దర్శనీయంబు. తత్సమయంబునఁ బ్రకృతిసర్వథాప్రస్తిమితంబు, మనుష్యుఁడట్టి శబ్దవిరామసమయంబున దినకృత్యంబుల విసివివేసరివిశ్రాంతిఁగైకొనును. ఈకడపటికార్యంబునఁ దత్ప్రదేశగాంభీర్యంబునకు మఱింతయతిశయంబుదయమయ్యెను. ఘాతుకమృగములు విచ్చలవిడిగ సంచరించుచున్నవి. తత్పర్యటనసమయంబున నప్పుడప్పుడు సేయుగర్జారవంబు ప్రకృతిజన్యంబై హృదయంగమంబైన స్వరమాధుర్యంబునకొకవిధంబగు శ్రుతి సామ్యంబుగ నొప్పుచుండె.

అంతమనపాంథుఁ డెండిపోయినయాకులఁ గొన్నిటినేరితెచ్చి, ఆకునలముదట్టముగఁబెఱిగి యావరించియున్న యొకచెట్టుక్రింద పండుకొనుటకుఁ దగినయిరవు కల్పించుకొనియెను. ఆచెట్టుకొమ్మలు భూమికిరెండుగజములయెత్తుగ నుండి దానిక్రిందశయనించువానికి మేలుకట్టువలె మెఱయుచుండెను. సులభసంపాదితంబై గహనప్రదేశసముచితంబైన యాశయనంబున శయనించి యత్యంతపరిశ్రాంతిచే చిరకాంక్షితంబై యున్న నిద్రావధూటిని దృఢాలింగనంబొనరించెను. ఆతనిమనోభావములును బ్రశాంతములు, పగటిపూటజరిగినసంగతులు తలంచిచూచికొనియెను. మరణించినతనగుఱ్ఱమును దలఁచికొనిన మనసునకుగష్టముగానుండెను గాని యతిసంగ్రహంబుగనున్న తనజీవిత

చరిత్రంబునజరిగిన యాచిన్నయుపాఖ్యానము తలంపునఁబొరినతోడనే యామనఃఖేదమంతయుఁ బటాపంచలగుచుండెను. దుఃఖాకులాత్మయగు తల్లిలేఁడికిఁ దానుమరల నొసంగిన యాహరిణకిశోరజీవితమును తద్వృత్తాంతమును తడవిచూచుకొనినప్పుడెల్ల నాతనిమనస్సుసంతుష్టిచెందని తరుణములేదు.

నెమ్మదిగవిశ్రమించి తథావిధంబగు యోచనలచేఁ గొంతవడి మనస్సు నారాటంబునముంపు మనుత్తరక్షణమునునే మరలఁ దనమనస్సునసేదియో యొక్కయావేశంబావరింపనారటంబెందుచుఁ గాలక్షేపము సేయుచుండెను. ఎట్టకేలకుఁ బథపరిశ్రాంతిచేదేహంబును, యోచనభారంబున మనస్సును బడలికఁ జెందుటచే గాఢనిద్రావివశుండయ్యెను. ఆనిద్రయందు గతదివసంబునజరిగిన కార్యంబులన్నియును వచ్చి మనంబునఁజేరుకొనినట్టులయ్యెను. తత్కార్యముల కనుబంధములుగ నూతనవిషయములుకొన్ని పొడచూపుచుండెను. తన్నూతనవిషయంబులు మున్నతానెన్నఁడు గన్నదియును విన్నదియును గాకుండెను. విస్పష్టముగ మనమున వింతవింతరంగులతోఁ జిత్రించినట్లుమాత్రముండెను. ఆతనికాస్వప్నమున నొకమహాచార్యుని సందర్శించినట్టులయ్యెను. ఆతనిమేనవస్త్రములు తళతళమెఱయుచుండెను. అందుండి తేజస్సొకటి ప్రసరించుచుండెను. దానికాంతిచూచునప్పటికిఁ గన్నులు మిఱుమిట్లుగొనియెను. అంత నిద్రితునిలో నామహాచార్యుఁడువచ్చి "నేఁడు దుఃఖభాజనమగు జంతువునకు నీవుచూపినభూతదయ దయామయుండగు దైవమునకుఁ బ్రశంసనీయంబయ్యెను. ఆతండు నోరును వాయియునులేనిజీవులకును జ్ఞానశక్తిగలప్రాణికోటికిని గూడ నధీశ్వరుండు. నీయౌదార్యంబునకు బహుమానరూపకంబుగ గజనీరాజ్యమును నీకాతం డొసంగుచున్నవాఁడు. అధికారవశంబున నీసద్గుణమును గంటరాదు. నేఁడు పసరము నెడ నెట్టిభూతదయ చూపితివో మనుజానియెడఁగూడ జన్మమున్నంతవఱకు నట్టిపరోపకారమే చూపుచుండవలయును." అనియుపదేశించెను. ఈమాటలాతనికి వినఁబడియెను. దేవదూతయదృశ్యుఁడయ్యెను. మనపథికుఁడును మేల్కొనియెను.

ఆకాశపథంబునఁ జంద్రుఁడింకను నిర్మలముగ వెలుంగుచున్నవాఁడు. కాని మరలనాతనికిఁ గూర్కురాలేదు. ఆతఁడుకాంచినది స్వప్నమేగాని మెలకువఁగనిన యనంతరముగూడ నాతనిమనోనయనంబున కయ్యది యొట్టయెదుటదృశ్యమగుచున్నట్టులే యుండెను. నిద్రయెంతగావచ్చి పైఁబడుచున్నను, ఈపూర్వస్మృతిదానిని రాకుండఁబోఁద్రోలుచుండెను. ఆతఁడు శయనమునుండి లేచెను. చెట్లమాటునస్వచ్ఛ

ముగ వెలుంగుచున్న వేగుచుక్కను గాంచెను. అధిక తేజోమయంబైన యరుణ తేజస్సునకు దారియిచ్చుటకో యన నా వేగుచుక్క క్రమముగ నాదారినుండి తప్పించుకొని పోయెను.

దూరపుకొండలలోఁ జంద్రుఁడు క్రమక్రమముగ నస్తంగతుండయ్యెను. మంచు దట్టముగఁ గురియుచున్నది సన్నని వెండిరేకువంటి మంచుతెరయొకటి దృశ్యపదార్థములనెల్ల నావరించి యాపదార్థములకెల్ల ధవళవర్ణము వేయుచుండెను. సితాసిత వర్ణంబున నొప్పు నుషస్తేజస్సు బయలంతయుఁ గ్రమ్మెను. కాని తుషారసంఛాదితంబగు లేఁగిరణములు కొండలోయలనెల్లఁ బూర్ణముగ వెల్లివిరియుపర్యంత మరుణకిరణంబులు మానవపక్షులకు లోచనగోచరంబుగాకుండెను. సన్నని మంచుతెర దళసరియయ్యెను. చెట్లయాకులనుండి మంచుబిందువులు జోటజోటరాలి పడుచుండెను. దట్టముగ మొక్కమోటిక లేని ప్రదేశములెల్ల వాతావరణమునుండి పడిన నీటిబిందువులచేఁ జెమ్మగిల్లి తత్ప్రదేశంబు వివిధవర్ణసమాకీర్ణంబై యలరుచుండెను. పచ్చికపోచలెల్ల జలబిందుభారంబున తలలువంచి వియత్పథపాతంబగు పరిశుద్ధవారికణంబు లయాచితలభ్యంబులగుట గర్వించెనోయనఁగ సుకుమారంబులగు తమకంఠంబులఁ గుంచించెను.

సర్వపదార్థములును నేతన్మాలమున సంఛన్నంబులై యుండెను. ప్రభాతవాతంబువచ్చి తదాచ్ఛాదన మెల్ల వెలువరించెను. అంతఁ బ్రతిపదార్థమును దనప్రకృతిసిద్ధమగు వర్ణమును దాల్చెను. ఛాయాతేజస్సులు రెండును సమ్మేళనమయ్యెను.
యాత్రికుఁడును దానుపండుకొనిన యాకులనెల్ల పోగుచేసి మంటవేసి చంక సంచిలోనున్న కొబ్బరిహాల్కాను దీసి చిలుములో వేసి పీల్పఁజొచ్చెను. పిమ్మటఁ జల్దియన్నము కొంచెముండగాఁ గొంతయాఁకలిఁ జల్లార్చికొనియెను. రాత్రి యరఁటి యాకొకటి దొన్నెగాఁ గుట్టి యుంపనందు మంచునీరు కొంతచేరెను. ఆనీటితో దప్పిఁ దీర్చికొనియెను.

అతఁడు తిండి కడుపునిండఁ దినకపోయినను నయ్యాదినిర్మలహృదయంబుతో నారగించుటచే సంతుష్టిగనుండెను. సంచి మరలఁగట్టి భుజమునఁ దగిలించుకొని మరలఁ బ్రయాణోన్ముఖుండయ్యెను. కానియాతూరి తొలుదొల్త పుణ్యనగరంబు తంకతిరిగి యతి భక్తితో భగవంతుని ధ్యానించి తన యాత్రాసమయంబుల తన్నుగాచి కాపాడుమని మ్రొక్కులిడియెను.

అతఁడిప్పుడు నడయాడుచున్న మార్గము మున్నెన్నఁడు నాతఁడు తిరిగిచూచి నదికాదు. ఒంటరిగఁ బోవుచున్నవాఁడు. దారి క్రొత్తదారి. నిద్రలో నాతఁడుగాంచిన స్వప్నసందర్శనంబు మాటిమాటికిని నెదుటవచ్చి సాక్షాత్కరించినట్టులగుచుండెను. దానిబట్టి, అయ్యది, భగవంతుండు తనయెడఁ బ్రసన్నుండై యవ్యాజకరుణం గటాక్షించిన వరంబగునోయని మనంబున యోచింపఁ దొడంగెను. ఈతని కూరును బేరును లేదు. ఇల్లును వాకిలియులేదు. అట్టివాఁడు ప్రబలంబగు రాజ్యంబున కొక్కఁడాని కధీశ్వరుండగుట యను మాట తలంచికొనిన నయ్యది స్వప్నసాక్షాత్కారంబె కావలయుంగాని యథార్థంబు కావుట యసాధ్యంబని కనుపట్టెను.

స్తిమితముగ యోచించుకొనియెను. రాత్రి యొదవినస్వప్నము నిద్రాసమయమునఁ గలిగిన యోచనాజాలంబునందలి చైతన్యవిశేషమేగాని మఱియొండేదియును గాదని నిశ్చయించుకొనియెను.

అతనిమనస్సునగాఢముగా నాటికొనిన యప్పటిసంగతులు కొన్నికొన్ని చిత్రించినట్లు నిలిచిపోయెను. అచ్చునఁబొడిచినట్లు మనస్సునఁ బ్రతిఫలించిన యాతలంపుల వలన గుప్తంబులైయున్న యాంతరంగిక భావంబులన్నియును బయలువడియెను. అందు వలనఁ దత్స్వప్నసందర్శనంబు దృష్టఫలంబు కావచ్చుననుతలంపు లుత్పన్నంబులగుచుండెను. దైవసత్త్వంపైనబహుమానంబు హేతుబద్ధంబుఁగావించి చూచినను, జరుగఁదలంచిన కార్యమునందలి సందర్భాసందర్భములవిచారించినను, నట్టితలంపుమనంబునఁ జొరనిచ్చుట యసంభవంబుగను కేవలమసంగతముగను, వెఱ్ఱిభ్రాంతిగను గన్పట్టుచుండెను. కానిరాత్రియొక్కమారు స్వప్నమునఁ బూర్వోదాహృతంబగు దైవవాక్యమొకటి వినంబడినది. అయ్యది మాత్రమాతఁడు మనంబునుండి త్రోసివేయలేకుండెను.

ద్వితీయ ప్రకరణము.

పాంథుఁడు దుర్గమారణ్యములం బడి గమనించుచుండెను. త్రోవ మిక్కిలిఁ గష్టముగ నున్నది. అతని యోరిమి యంతయు దదవుగుణ్యామై యొప్పినది. రాత్రి విశ్రమించిన ప్రదేశమును దాటి విశేషము దూర మింకను జనలేదు. అచ్చటి యరణ్యము తెరపిగా నున్నది. చెట్టును జేమయును నేవియు లేవు. అన్నియును భేధింపఁబడినవి. మనపాంథుని కన్నులకచ్చట ముందు మన్న నెగడి యొకటి కన్పట్టెను. దాని చుట్టును జేరి చలిగాచుకొనుచు నెనమండ్రు మనుష్యులున్నారు. అందుఁ గొందఱు పొగ ద్రాగుచుండిరి. కొందఱు కొలఁదికొలఁదిగ మిగిలియున్న చల్దియన్నము మెక్కుచుండిరి. వారు శత్రులైనను మిత్రులైనను తప్పించుకొన్నందువలనఁ బ్రయోజనము లేదు. అవకాశమును లేదు. వారి మనోగతభావమేమియో తెలియదు. ఏమైనను గానిమ్మని తెగించి వారిసమీపమున కరిగెను. దగ్గఱి యూరికి దారి చెప్పుఁడని యడిగి వారిని బలుకరించెను. అందొకఁడు లేచి పాంథుని జేరవచ్చి మనోగతభావంబు వెలార్చునగవుతో

"మీ పైనము నింతటితో నేల కట్టిపెట్టరాదు?" అని యడిగెను.

"అట్లు చేయవలనుపడదు. మీరు త్రోవఁ జూపినఁ జూపుఁడు. లేకున్న లేదు. నాకు మాటలతోడ జాగు చేయుటకవకాశము లేదు." అని పాంథుఁడు ప్రతివచనం బిచ్చెను.

"మంచిది. ఈమార్గమునఁ బోవు బాటసారులందరును సురక్షితముగఁ బోవుటకై కొంతకర్చు పెట్టుట యాచారమైయున్నది."

"నాకు మార్గము చూపువారితోఁ బ్రసక్తి యేమియును లేదు. అట్టి కప్పమేమియును నేను జెల్లించువాఁడను గాను."

"ఇటు వినుము. మేమిప్పు డెనమండ్రమున్నారము. నీవొక్కఁడవు. మాతోడి పోరున కోపఁగలవా? బాగుగ యోచించి గొంతుక గొంచెము సంబాళింపుము. సమయము వచ్చినప్పుడెల్ల మా తెలివితేటలు సరియోగించి ధనము సంపాదించు చుందుము. అట్టి యవకాశము చిక్కకున్న నపుడు దొరకిన దానితోడనే జీవించుచుందుము. నీ చంక నేదియో మూటయున్నది. అందు సొమ్మున్న దానినిప్పుడు మాకు దరిసించి మఱి పోవలయు. మే మడిగినమాట కద్దు చెప్పరాదు. జరిగితీరవలయును."

"అట్లయిన మీరందఱు దోపిడికాండ్రా?"

"అవును. అయిన నేమి?"

"అట్లయిన నీవు వెనుక నేనుగురు కాదు నూఱుమందియున్నను నేను లోఁబడియుండరాదు."

అనినప్పటికి దోపిడికానికి నవ్వు వచ్చెను. తనసంగడికాండ్ర వంకఁదిరిగి "ఈయన దవుడశుద్ధిమైనఁగాని దారికివచ్చునట్లులేదు. మనముచెప్పినమాట, లేవియును నీతఁడు చెవినిబెట్టకున్నాఁడు. మనకురావలసినది మనము లాగుకొనవలసినచోఁ బ్రహారణములుతప్ప మిగిలినవేవియును పనిచేయునట్లులేవు. ఈయనమాటలబింకము చాల హెచ్చుగనున్నది." అనిచెప్పుచుఁ, బాంథునివంకఁదిరిగి "రా! రమ్ము. నీచంకను వికారముగ నేదియో వ్రేలాడుచున్నది! దానినచ్చట దింపివేయుము. ఆమూటబరువునఁ గ్రుంగియున్నవాఁడవు. మూటబరువువలన నీయథార్థప్రమాణము బయలుపడఁగలదు. నీచాకచక్యమేదియో చూపింతువుగాని రమ్ము." అనియెను.

పాంథుఁడు, ప్రాణముగ్రుక్కుఁడు. దానివన్నప్పుడు నాసించినఁ బ్రయోజనము లేదు! దైవమువచ్చి చెప్పినను ప్రాణముపోయినఁగాని యీమూటయును ముల్లెయును మీకొసంగువాఁడను గాను. ప్రపంచమునఁ గష్టములుతెక్కుమీఱి యెవ్వియును గనఁబడనప్పుడును, ముందెటుచూచిన నేమియును మార్గముదోఁచనప్పుడును మనుజునకుఁ జావుకలెక్కలోనిదిగా నుండదు. మీరుదోపిడికాండ్రె కావుదురు. అయినను భద్రముగ మెలంగుఁడు. మీయందు దయాదాక్షిణ్యములుండవు కాని నేను నాప్రాణములను తెగించియున్నవాఁడను.''

అనిచెప్పుచు నొకచెట్టునొద్దకుఁ బోయెను. కత్తిదూసి పృష్ఠభాగంబు చెట్టునకుఁజేర్చి నిలువఁబడియెను. "ధండీ, సంసిద్ధుఁడనై యున్నవాఁడ" నని కాలుద్రవ్వెను. ఎదిరిబలాబలంబు లెఱుంగక తమ్మెదిరింప జూచు పాంథునిమనోనిశ్చితంబునకు నివ్వెరపడుచు వారందఱు నొక్కుమ్మడి నూరకొనిరి. కాని యందొక్కఁడులేచి యీమహాధీరునకుఁ దనశక్తిసామర్థ్యంబు లెఱుంగఁజేసినఁగాని కార్యములేదను నుద్దేశముతో బాణమొకటి గురిచేసి ఖడ్గముచేనలరుచున్న మనపాంథునిహస్తమును అతనివెనుకనున్న చెట్టునకంటవేసెను. పాంథుఁడాబాణమును దృణప్రాయముగఁదీసి యావలఁబాఱవైచి ఖడ్గప్రహారణంబులకుఁ జేయెత్తెనుగాని యయ్యది క్షీణబలమైనదై చేయవలసినపని చేయలేకుండఁబోయెను. అంతనాతనిప్రత్యర్థి క్షణికములో నాతనినోడించి చేతనున్న కత్తియుఁ గటారియును లాగికొనెను. ఆతనిమూటయు ముల్లెయు విచ్చిచూచునప్పటికి వారికిఁగలిగిన యాశాభంగమింతింతనికాదు. దానినివిచ్చిచూచుటతోడనే యందలి వస్తుసముదాయమునెత్తి తలాయొకటెన్నునఁ బాఱవైచి "యింతటియమూల్యమైనయాస్తికాయింతగా ప్రాణములకుతెగించితివని వానిని వెక్కిరింపసాగిరి.

మున్నుముచ్చటించుచున్న బందికాఁడె మరల ముందునకువచ్చి "ఈతనియొద్ద సొమ్ము సంబంధమేమియును లేదు. తెక్కుపుష్టిమాత్రముగట్టిగనున్నది. ఇట్టిదృఢకా

యని మనము విక్రయించితిమేని మంచిధనమిచ్చి వీనిని బానిసనుగాఁ గొనిపోవుదురు. బేరగాఁడొకఁడు దొరకువఱకు నీతఁడు మనతోడనే యుండును. ఈభుజవ్రణంబు నకుఁ దగినవిలువవచ్చునెడల వీనిసంబంధమువదల్చుకొందము. అప్పుడీతఁడీమూట చంకను దగిలించుకొని పోవుటకుమారుగ నెత్తినిబెట్టికొని మఱిపోవును. ఈపాటి యిటునమ్ము. నీదండచేతినిరక్తము స్రవించుచున్నది. దీనినిమాన్పుకొనుము. అంత వఱకు స్థిమితముగనుండుము. ముందుమార్గమునకు నీకుమార్గమప్పుడు కనబడును॥ అని చెప్పెను

మనపాంథుని చేతులురెండును దలనున్నపాగఁదీసి కలియగట్టిరి. దోపిడికాండ్రిరువురు, ఇటొకఁడును, అటొకఁడును వెంటరానీతఁడుబలిమిని వారిననుగమించుచుండెను. మరలవారు దట్టమైనయడవిలోఁ ప్రవేశించిరి. అచ్చటికనతిదూరముననే గుడిసెలుకొన్నియున్నవి. ఈయడవిలో గుడిసెలేమూలనున్నవియు నెవ్వరికిని గనిపెట్ట శక్యముగాదు. ఆగుడిసె లడవిలో బయలుదేరిన మొక్కయును మోటికయును బెట్టి కట్టినవి. ముందుభాగమునఁగొంత తెరపిచేసికొనిరి. విధినిషేధశూన్యులగువారు పొగఁ ద్రాగుచవది యుచ్చటనే. వంటలక్కడనే. ఆలోచనాసభలచ్చట. ఒక్కొక్కగుడిసె కొక్కొక్కకుటుంబమున్నది. ఆ దఱపును పెండ్లిండ్లైనవి.

పాంథునకుఁ బ్రత్యేకవసతిలేదు. దోపిడిగాండ్రు రెండుగంటల కాలము పనిచేసి యొకగుడిసెను గట్టియిచ్చిరి. దానికివారుచేసినదెల్ల నడుగునడుగుదూరముగ వెదురుగఱ్ఱలుమాత్రము పది, యడవిలోఁగొట్టి తెచ్చిపాతిరి. ఈగుడిసె దట్టముగఁబెఱిగిన చెట్లక్రింద వేసినారు. ఆచెట్లయూతలేదీనికికప్పు నిలువునవేసిన వెదుళ్లకు అడ్డముగా పేప జావ్వలు తెచ్చియల్లిరి. మధ్యనున్నసందులకు ఆకులనుదడిక్రిందఁగట్టిరి. లోపలనున్నయూతము అలమును నేరి పాలవేసిరి. ఇల్లుతయారైనది.

రెండుదినములు జరిగినవి. మనపాంథునిస్థితిగతులకుఁ గొంచెముమార్పు కలుగనలసివచ్చెను. గాయముమానుచున్నది గాని చేయినిక్కిరాకుండఁ బోయెను. పట్టిబంధించిన దినమున నాతనిచేతులెట్లున్నవో నేఁటికినట్లే యున్నవి. ఆకట్లింకనువిప్పలేదు. మూడవ దినమున వారియిండ్లకు ముందుభాగమునున్న ముంగిటికతనినిగాఁ దోడ్కొనివచ్చిరి.

ఆదొంగలకెల్ల నాయకుఁడగు నాతఁడు పాంథునిబిలిచి "నీజీవనప్రవృత్తి నింతటితో మార్చుకొనవలయును. మేముదొంగలము. మావృత్తిధర్మమునకు నాత్మబుద్ధియు స్థైర్యధైర్యములు కావలయును. నీతల్లినిన్ను ధైర్యశాలిగాఁ గన్నది. మేమెట్లు మెలంగుచున్నవారమో నీవుచూచుచున్నావు కదా! తినుబండారములు లేనప్పుడు మాకు కొనవలయునను నియమము లేదు. మార్గముసరిగనున్నది కాదను బాధయు లేదు."

పాంథుఁడు. "అయ్యా! నేను దొంగతనము చేయుటకుఁ దగినవాఁడను గాను. నాయంతరాత్మ యంతవఱకు మొద్దుబారినది కాదు. నన్ను మీరు నమ్మవలదు. మీరు బయలుపడి పోవుదురు."

"అయిననుసరే. తెగించెదము. శూరుఁడు తనశౌర్యధర్మము నవిడనాఁడ నేరఁడు. ద్రోహచింతలును, ఏకనాగ్రగమనములును పిఱికిపందలవి. నిన్ను మేము నమ్మి యోచరింతుము."

"ఇప్పుడు మీరునట్టి తెలివిమాలిన వ్యవహారము చేయుచున్నారు. శూరులెప్పుడును యోగ్యజీవనము చేయవలయును. యోగ్యజీవనమునకు దిగినచో దొంగతనములు బయలుపడకమానవు. దొంగలు సంఘమునకు వేఱుపురుగులు. అట్టివారిని బట్టియుండుట యోగ్యులగువారికి ద్రోహము."

"నీవు వీరుఁడవే యనుకొంటిమి గాని యోగ్యుఁడవని మాతలంపు కాదు. ఒక్కొక్కప్పుడు నీవిందునను అందుననుగూడఁ దెలివిమాలిన వాఁడవని యనుకొనుచున్నాము. గుఱ్ఱమును మాలీసు చేయుటకును, బానిసచాకిరి చేయుటకును పనికివత్తువు. ఏమైనను గానిమ్ము. ఇంకముందు శీఘ్రముగ వృత్తిధర్మము నవలంబింపుము."

పాంథుఁడు అంటగట్టియున్న రెండుచేతులు పైకెత్తి చూపుచు "ఈబంధమే మీకు శరణ్యము. ఆపద వాటిల్లు తఱుణములు దాటిపోవునెడల ధీరులంతటి మహావీరులు మఱియొకరుండరు. గాయము తగిలి యంగవైకల్యము బొందిన మనుజునిబట్టి యధిక్షేపించుట శూరునకులక్షణము కాఁబోలు." అనియెను.

ఈవిన్నపము మనబడాచోరున కొక్కింతగర్వభంగముఁ గావించినది. కాని యయ్యది యాతనికి మునుపటికంటె నెక్కుడయిన యుత్సాహమును గలిగించెను.

"మీరు చెప్పినది బాగుగనే యున్నది. మాపనియోగ్యతయనునట్టి యభిప్రాయమున్నదో శౌర్యమున్నట్టి యభిప్రాయమే. ఈరెంటితోడనుగూడ మాకిప్పుడు ప్రసక్తిలేదు. నీవిప్పుడు మాతోడఁ జేరిపనిచేయుటకు కలిసిరాకున్నవాఁడవు. నీకు ఇల్లును వాకిలియు నిచ్చి తిండిపెట్టి పోషించుచున్నాము. దీనికి మాకియ్యవలసినదేమియో యిచ్చివేయవలయును. నీయొద్ద సొమ్మేమియును గనిపించుటలేదు. నిన్నే యిప్పుడు విక్రయించి నిన్నుగూర్చి పడిన పాటునకును నష్టమునకును దగిన ద్రవ్యము తెచ్చికొందుము."

అని చెప్పి యాతఁడు మనపాంథుని వెంటఁగొని దగ్గరియూరునకుఁ బోయెను. ఆయూరును నాయడవికిఁ జేరువగనే యున్నది. అక్కడనైన మంచియిల్లొకటియును లేదు. అన్నియును నసహ్యాకరములగు గుడిసెలే. అందున్నవారందఱును హీనజాతి

కారు. వీరచ్చటకుఁజేరినకొంతసేపటికి వర్తకుఁడొకఁడువచ్చినాఁడు. అతఁడీవొంగకుఁ దగినసొమ్మిచ్చి మనపాంథుని బానిసక్రిందఁగొనిపోయెను. పాంథుఁడుబానిసయైనాఁడు. ఇప్పుడీతనిజీవనము కంటెజీవనము నపేక్షించువారెవ్వరైన నుందురా? స్వప్నఫలమిదియే కాదేమి? కానియిదియును నాతనిమనసునకొక విధమైనసంతుష్టియే సమకూర్చెను. స్వప్నములు నిద్రాసమయమున బుద్ధికిఁ గలిగినవింత వికాసములవలన జనించుచున్నవి కావనియాతనికి గట్టినమ్మకమున్నదందురా? అదియేయథార్థమగునెడల నిట్టితలంపులు మనంబుననొక్కక్షణికమైనఁ జొరనిచ్చుట యెట్టిపిచ్చితనమో యయ్యది దీనివలననే తేలిపోవుచుండెను.

నిస్పృహఁజెందుటవలన ఫలములేదు. విధికృతంబనుభవింప నిశ్చయించుకొనియెను. శైవమేశరణ్యము గానెన్నికొనియెను. తనయంతరాత్మను వక్రగతిని పోనీయకుండ ముక్కుమూటిగఁ బనిచేయనెంచినవాఁడు. ఇట్లుకృతనిశ్చయుఁడయ్యెను వర్తకుని కొలువున బ్రవేశించెను. వర్తకుఁడు ముందుగ నీతనిగాయముమాటచూచికొనియెను. దానిని జాగరూకతతో బాగుచేసి కట్టుకట్టించెను. ఆతనిఛాదీయును తక్కిన యితరావయవములును పట్టిచూచి యతని యవయవపటిష్ఠత యెంతవఱకుండెనో నిశ్చయించుకొనియెను. వర్తకునిమొగము కొంచెముముడుతలు బడియుండెను. ముఖవర్చస్సుచామనచాయ. ఎఱుపునలుపుగాకుండ మధ్యస్థముగ నుండెను. ఆతని ముఖమున పైత్యసంబములగు నరము లన్నియును బ్రబలియున్నట్లు కనవచ్చుచుండెను. గడ్డమాత నిదియంతయెత్తుగలేదు. బల్లపఱుపులేక మొనతేలియున్న తన్ముఖభాగమున రోమము లక్కడక్కడఁ బెఱిగియుండివ్రేలుచున్నవి. ఆతనికేవలము బానిసవర్తకుఁడని చెప్పకొనుటకువీలులేదు. వృద్ధాప్యముచేత వరుసైయున్నవాఁడు. ఆతనియొద్దదేహపటుత్వమునవన్నెగన్న పరిచారకులు చాలమందియున్నవారు. తమయజమానుని దేహమునందు లోటుగనున్నరక్తమాంసములు వీరియందు పూర్ణమై యుండెను.

అతఁడింతకు మున్నుజీవయాత్రయెట్లు గడుపుచుండెనో యడిగితెలిసికొనియెను. అతఁడుమున్నవలంబించిన వృత్తిధర్మములంబట్టి యాతఁడు దేహదార్ఢ్యమునకు సుప్రసిద్ధుఁడై యెట్టికష్టములకైననోర్చు ప్రబలకాలుండై యుండునని నిశ్చయించుకొనియెను. బేరమువలన మంచిలాభమువచ్చునని పరిగణించెను. గుప్తహస్తుఁడగునా బేహారి యాతనిజాగరూకతతోఁ జూచుచుండుమని పరిచారకులకుత్తరు విచ్చెను. ఆవర్తకుఁడా యూరివాఁడుకాఁడు. అతఁడచ్చటనొకదినముండి యచ్చటనుండి కొరావాకుదానిని బట్టిపోయెను. ఎంతయోకష్టపడి యాయూరుచేరిరి. వర్తకుఁడీబానిసను తనయింటియొద్దనే పెట్టుకొనియెను. తిండిసదుపాయముఁ జక్కఁగఁజరిపెను. ఆదరణ

యును లోటులేకుండఁజేసెను. దీనికంతకును గారణము, అమ్మఁజూపినపుడు ఎక్కువ బేరములు రావలయుననియే. తనయొద్దనున్న గబలసిన బానిసయొకఁడున్న వాఁడనియు చాటింపుచేయించెను. ఈవింతయేమో చూతమని కొనఁదలఁచిన బేరగాండ్రు చాల మందివచ్చి చూచి పోవుచుండిరి. కొందఱడిగినంత డబ్బియ్యలేక మానిరి. కొందఱంతవి లువచేయఁడనివదలిరి. అందువల్ల నీతఁడమ్ముడుకాలేదు!

వర్తకున కాత్రము హెచ్చెను. లాభము లేదు. ప్రతిదినమును, ఖర్చు తప్పుటలేదు అందువల్ల నమ్ముదర తగ్గించుట మేలని యెంచి యట్లు చేసెను. ఎక్కువ బేరమునకని యూహించి యుండి అట్టె నిలిపియుంచినచో దండుగ యెక్కువగఁ గాన్పించెను. వీఁడు శీఘ్రముగ వదలిపోయెడి సూత్రము కనిపించకుండెను. ఒక్క యుపాయము తోఁచెను. ఇట్టి స్వాతంత్ర్యరాహిత్య మెవ్వరికి నుండరాదనియును, బంధమోక్షణంబునకై తన బానిసయాతఁడే యాత్రపడుచుండు ననియు, తగినంతధన మిచ్చిన నిన్ను ముక్తుం జేసెద ననినచో నాతఁడే డబ్బిచ్చి విముక్తుండగుననియుఁ దలంచెను. ఈతలంపు మన స్సున మారునప్పటి కత్యంతానందుం డయ్యెను. ఇది యెవ్వరికి నిదివఱకుఁ బుట్టినతలంపు కాదు. క్రొత్తది. బానిసవాని గొనువానికన్న బంధమోక్షణంబు సంపాదించుకొను నాతం డెక్కువమూల్య మియ్యవలయు నని వాదింప మొదలుపెట్టెను. మనుష్యుని కొనువానికన్న స్వాతంత్ర్యము కొనువాని కెక్కువలాభము కలుగు నని కారణము చెప్పెను. ఈనెపముచే మునుపటిపనకన్న నెక్కువ మూల్యము చెప్ప నిశ్చయించుకొని తనవిక్రయపదార్థంబు నొద్దకుఁ జనియెను. ఆతనిని బిలిచి,

“నీకు స్వేచ్ఛగా నుండవలె నను కుతూహలము లేదా?” యని యడిగెను.

“ఆఁకలిచే మలమలమాడుచున్నవానియొద్దకు వచ్చి అన్నము కావలయునా యని యడిగినట్టు లున్నది.”

“అట్లయిన దానికి తగినమూల్య మిచ్చెదవా?”

“ఏరూపమున?”

“ద్రవ్యరూపకముగనే. ఇంకెట్లు!”

“అదిమాత్రము నావల్ల కాదు. దైవమనుగ్రహించిన వరములలో ధన్యతమమైనది నేను ధనమిచ్చికొనుట నాయభిలాష కాదు. నీగొంతుక కోయుటకు నాకెంత స్వాతంత్ర్య మున్నదో నా స్వేచ్ఛ తీసివేయుటకు నీకంత స్వాతంత్ర్యమున్నది. దుర్మార్గులను దోపిడికాండ్రను ధనమిచ్చి ప్రోత్సాహముచేయు నీవంటివానికంత ముత్రిం చుటధర్మము.”

ఈమాటలు వినఁబడునప్పటికి ముసలివాని మొగమున కత్తివ్రేటునకునైన నెత్తురుచుక్క లేకుండఁ బోయెను. నోట మాట రాదయ్యెను. తేలుకుట్టినవాఁడు బాధపడునట్లు ఆగ్రహోద్యుక్తుఁడగు బానిసవానిని జూచిన మొదలు, గడగడ వడంక సాగెను. అంతటినుండి వర్తకుఁడు తనబానిసను మునుపటికంటె హెచ్చుగా బాధింపఁ దొడంగెను. వాని మెడకు గండకత్తెర తగిలించి నిరంతరమును జేయరాని చాకిరీయెల్లఁ జేయించి తాను దినదినమును వెచ్చించు ద్రవ్యమును మళ్లించుకొనుచుండెను. అట్టి సమయమున, ఖొరాసానురాష్ట్రమున కధినాథుఁడగు అలప్తజీనను నాతఁడు ఈబానిస వానిసమాచారము విని యాతనిఁ జూడనభిలషించి వచ్చెను. అతని సందర్శించెను. ఆరాష్ట్రాధినాథుఁడు శీఘ్రమె యావర్తకునకు వలయుధన మిచ్చి మనపాంథుని బానిసనుగా గొనియెను. బానిసవర్తకున కీబేరమువలనఁ గలిగిన యానంద మింతంతనికాదు.

తృతీయప్రకరణము.

బేరము పూర్తియైపోయినది. బానిసవానిని రాష్ట్రాధినాథునిమందిరమునకుఁ గొనిపోయిరి. అతనికి గృహకృత్యకార్యములఁ బరిచర్య లభించెను. కాని అలప్తజీను అతనిని చూచి యతం డాదాసీపనులకన్న నెక్కువకార్యములకు దగినవాఁడని యెంచి తనయంగరక్షకునిగా నియమించెను. ఈమార్పువలన మనపాంథుఁడు తన యజమానుని యనుగ్రహమునకును, ఆదరణమునకును బాత్రుఁడయ్యెను. ప్రశంసనీయం బగునీయభిప్రాయము క్రమాభివృద్ధిఁ జెందెను. పిమ్మట రాష్ట్రమునఁ బేరుగన్న పెద్ద యుద్యోగమొకటి యీతని కీయఁబడెను. ఉదారలక్షణసంపన్నుం డగునాబానిసవాని సుగుణసంపత్తి కని పెట్టి అలప్తజీన్ అతని పుట్టుపూర్వోత్తరములఁ జెప్పుమని యడిగెను. ఆబానిసవాఁడును,

“నాచరిత్ర సంక్షేపమైనది. నేను బంధగ్రస్తుండ నైయుండినను మానహీనంబు లగుకార్యంబు లెవ్వియుఁ జేసి యెఱుంగను. నేను పుట్టిననాఁటనుండియును బానిసను గాను. పేదవాఁడనుమాత్ర మగుదును. * పారసీకరాజులలోఁ గడపటివాఁడగు “యజ్దిజరుద్” అనునాతనివంశమున జన్మించినవాఁడను. అతఁడు “ఓధమనుకాలివు” రాజ్యమున మార్వ్వపట్టణసమీపమున జలయంత్రముకడ శత్రువుచే వధింపఁబడియెను. అది మీరందఱెఱింగినదియె. అతనికుటుంబము తురుష్కస్థానమున నిలిచిపోయెను. అందువలన నాదేశజనులతో వారికి సంబంధబాంధవ్యములు కలిగెను. అతనివంశీయులే తురుష్కులు. నేను నొకతురుష్కుఁడను,”

"నేను జన్మ మెత్తినది మొదలు దారిద్ర్యమేయనుభవించితిని. చిన్నతనమునుండియును నన్ను బాధించినలేమియే సర్వనియంత నాకు ప్రసాదించినశక్తినెల్ల నుపయోగించి పనిచేయఁ బురికొల్పినది. చిన్ననాఁటనుండియును నాకు ఆటలనిన మిక్కిలి యభిలాష. అందుఁ బేరుప్రఖ్యాతియును గొలఁదికాలముననే లభించెను. దృఢకాయమును ధైర్యస్థైర్యములును నాకు పుట్టుకతోడనే లభించినవి. అందువలన భాగ్యవశత సంచరింపవలయునని బయలు వెడలితిని. మాతండ్రి చదువుకొనినవాఁడు. చాల వృత్తాంతము లెఱింగినవాఁడు. దరిద్రదావానలంబున వ్రగ్గుచుండియును నాతండ్రి సద్గుణసంపత్తిం గూర్చినవిద్య గఱపకుండవదలినవాఁడు కాఁడు. జ్ఞానబీజములు సద్గుణగౌరవములు నామనంబున నాతఁడు నాఁటిపోయెను. ఇప్పుడు రాజులయాస్థానముల నలంకరించువారలలోఁ జాలమందికంటె నెక్కువవిద్యావంతుఁడ ననియే చెప్పికొనఁగలను. నాచిన్నతనమునుండియునుగూడ నాజన్మమీఁదారిద్ర్యదైన్యమునఁ బక్కటనము సేయుటకుమాత్రమే నిర్ణీతమైనది కాదనియును నిరుపేదయయ్యును నీతుఱుష్కుఁడు పేరును ప్రతిష్ఠయును లేకుండపోవువాఁడు కాఁడనియుం నొక్కయుద్దేశము మనస్సునఁ బెట్టికొని యుంటిని. ఈయుద్దేశ మింతవఱకుఁ బనికిమాలిన దనియే తోఁచెను గాని యయ్యది మనస్సున గట్టిగ నాటుకొనియుండుటచే నాపందొమ్మిదవయేఁట జన్మస్థానమును విడిచి గజనీరాజ్యసైన్యములఁ జేరవలయు నని బయలుదేరితిని. దారిలో దొంగలకుఁ జిక్కితిని. తత్కారణంబున బానిసనుగా నమ్ముడుపోయితిని. కాని యదృష్టవశంబున నాబేహారిమిక్కిలిదయాళుండయ్యెను."

అలప్తజీన్ తనయాశ్రితునిచరిత్రవిని సంతుష్టుం డయ్యెను. అవకాశము చిక్కినపుడెల్లఁ దనరాజ్యమున గలపెద్దపెద్దయుద్యోగమునకెల్ల నాతనినియమించుచువచ్చెను. ఆతఁడును దానికిఁ దగినట్టు సంచరించి ప్రభునను గ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడయ్యెను. ఎట్టకేల కాతని కీప్రభునిమన్ననవలన "అమీర్ ఖాన్ ఉమ్రావు" అనుబిరుదు చేకూఱెను. దానికి సామంతనాయకుఁ డనియర్థము. ఇప్పటి కాతఁడు ఖొరాసాను రాష్ట్రమున నగ్రగణ్యుండయ్యెను. పిమ్మట నలప్తజీనుసైన్యములకెల్లనధినాథుండయ్యెను. సైన్యములన్నియు నాతనియాధిపత్యమునఁ జక్కని శిక్షల నంది తగినకట్టుబాటులలోనికి వచ్చెను. ఆసైన్యములతో నాతఁడు విజయయాత్రలకు బయలుదేరెను. సైన్యము లన్నియు నాతఁడు చెప్పినంత. అలప్తజీన్ శత్రువులందఱును దత్సేనానిబుద్ధికౌశల్యంబునకు వెఱఁగందుచు నైదుపదిసేసి యాతనికివశంవదులైరి. దేశమంతటను, నెమ్మది నెలకొనియెను. క్రమక్రమముగ దేశమునఁ బాడియును బంటయును వృద్ధిసమృద్ధం బయ్యెను. అతిశీఘ్రకాలములో నాతఁ డత్యున్నతపద వందెను. ఆస్థా

రణమున నరణ్యమునందాతనికి వచ్చినకల పదింబడిగ స్మరణకు వచ్చుచుండెను. క్రమముగ నయ్యది తననియతఫలంబు నొసంగునట్లుగఁ గాన్పించెను. పాపము! తండ్రిమాత్రము పుత్రునియున్నతిఁ జూచుటకు బ్రదుకఁడయ్యెను; కాని తల్లిమాత్రమింకను జీవించియున్నది. ఆమె నాతఁడు ఖోరాసానునకుఁ దీసికొనిపోయెను. ప్రజలందఱు దనకొమరునికన్న సద్గుణములును సద్వృత్తి కలవారును, మఱియొక్కరు లేరని చెప్పుకొనుచుండ కని విని యానందించుచుండెను.

ఎంతకొలఁదికాలములో నెంతయద్భుత మగుమార్పుఁ జూడనయ్యెను? అదృష్టమెంతటికైనం జాలును. మున్నొండెంవటికో మ్రొక్కులిడునాతం డిప్పుడు మ్రొక్కు లందుకొనుచున్నవాఁడు. అంతటికన్న తేజస్సంపన్నుఁడును మహాత్ముఁడు నగుచుండు దేశమున లేఁడనిపించుకొనుచుండెను ఖోరాసానురాష్ట్రాధిపతికి, యీతఁ డనిశఁ బరమునయు. ప్రభునియాలోచనాసభల నడపువాఁ డితఁడు. సైన్యముల కధీశ్వరుం డితండు. మంత్రిపుంగవుల కందఱకును ముందుమార్గము చూపువాఁ డితఁడు. అటచు రాష్ట్రాధీశ్వరునితోడ సంచారము. అతనియుపదేశము లేక యెట్టికార్య మేదియును జరుగుట లేదు. సౌఖ్యమునందిడి వారిలో నెల్ల సుఖము గనినయాతఁ డితఁడే. ప్రభునకుఁ బ్రేమైక స్థానము. ప్రజల కందఱకును దైవము. తనయాశ్రయుని రాజ్యమునకు విరోధులుగా నుండువారలకందఱకును ప్రక్కలోనిబల్లెము. అతనికిఁ దీనిమనోరథము లేదు. తనయభ్యుదయంబునకుఁ దొలుదొల్త నడ్డువచ్చిన మేఘమాల ముందు రాఁబోవుతేజస్సును మఱింత ప్రభావంతంబుగను, ఆహ్లాదకరంబుగను నొనరింప మార్గదర్శకం బగును గాని మఱియన్యంబు గాదనుతలఁపు లుత్పన్నంబు లయ్యెను.

అలప్తజీనున కొకకుమార్తె యున్నది. ఆమె కడుసౌందర్యవతి. ఖోరాసానుదేశమునందు బలవంతు లగుసామంతు లెంపనిందఱో యామెయెడఁ గన్నువైచి తత్పాణిగ్రహణం బభిలషించుచున్నవారు. ఆమె 'వారియాకాంక్షల, దరికిఁ జేరనీయకున్నది. ఆమెకున్నసహజసద్గుణంబు లిన్ని యన్ని యని కావు. అట్టిసద్గుణఖని యగువారిరత్నమునకుఁ దత్సమానుసుగుణసంపన్నుని చేపట్టవలయునను తలంపు మనంబునం దుదయించుట యబ్బురమా? ఆమె తండ్రిగారితో స్నేహము చేయఁదలంచినవారనే చాల మందిని కాదనియెను. ముద్దుగుమ్మ "జహీరా" యింకను పెండ్లిచేసికొనకుండెను. ఎవ్వరువచ్చి యామెను జూచిపోయినను వారినెల్ల నిరాదరణము చేయుచుండెను. దేశమంతయు నీయద్భుతప్రశంసయే యలముకొనియెను. ఎవ్వరేమనుకొనినను ఆమె మాత్రము తన్నువరింపవచ్చినవారివంకఁ జూడదయ్యెను. వారిమాట వినిపించుకొనదయ్యెను. తండ్రి కామె ప్రేమైకనిలయం బగునేకపుత్రిక. ఆమెవలనఁ దనవంశము

నిలుచు నని స్వతస్సిద్ధముగ నెన్నుకొనుచుండెను. ఆతురత హెచ్చయ్యెను. ఆశాభంగము మనస్సును దుఃఖమున ముంపుచుండెను. ప్రేమైకనిలయంబు తనకుమారితయభిమతంబునకుఁ బ్రతికూలంబుగఁ బ్రవర్తించుట కాతనికిష్టము లేకుండెను. ఏమిచేయుటకును గూడఁ దోఁచకుండెను.

మనఅమీరాఉమ్రావు కాపురము రాజమందిరమున. జహీరా కాతనిసందర్శించుట కవకాశము కలుగుచుండెను. వారియొకభయములకును దలచు సమావేశము. సరస సల్లాపములు. అందువలన నన్యోన్యానురాగము జననము. ఇన్ని లభించెను. పుట్టుకెదక్కి రాణివాసస్త్రీసందర్శనమే ఘనము. వారు నిరాదరణచూపకుండుట మహాభాగ్యము. అట్టిమహాభాగ్య మాతనికి లభించునట్లు పొసఁగినట్లైను. మొదటతనపోషకునితనూజాతయందు మంచియభిప్రాయము. పిమ్మట నామెతోడ స్నేహానుభావము. తదుపరి సన్నసన్ననిమోహవికారము. చివరకు మహామోహంబుదయంబయినట్లు కన్పట్టెను. ఆమెను జేపట్ట నెట్టియెట్టి ఉమ్రావులభిలషించిరో వారల నెల్లలతాంగి తృణీకరించెనో యాతఁ డెఱుంగక పోలేదు. ఆమె యెట్టివిధమునఁ బరీక్ష చేయునో యాతఁ డెఱుంగును. తనహృదయంబున పొంగిపొరలుచున్న మహామోహంబున కామె గుఱియై యాతనిమనోరథం బీడేర్చునని తలంపు వానికి సమంజసమా? అట్టియాశయైన మనంబున నుంచుకొనఁదగునా?

వారు తెలుపు సమావేశమగుట యసంభవము. రెండుహృదయంబులు నేకీభావంబంది యొనసిపోవలెనన్న తీక్ష్ణమహాయంత్రసాహాయ్యంబునం గాని నెఱవేఱుట పొసంగనేరదు.

మనస్సునవిజమైన యనురాగముదయించినపుడు, ఈక్షణంబుల నయ్యది విశదపఱుచుచుండును. తథావిధంబగు మార్దవంబు మనోహరంబుగఁ గనుదమ్ముల వెలువడి యాతనితో సంభాషించుచున్నట్లు తెలిసికొని యాతండు సంతుష్టాంతరంగుఁ డయ్యెను. తనయూహలు తప్పుటూహలు కావని యాతనినిశ్చయము. అలప్తుదీనునకు ముష్టలబ్ధయగు జహీరా తనయెడ మోహావిష్టయైనదని యెంచికొనియెను. తనమనోగతభావం బాతండు నిశ్చయంబుగ బహిరంగ మొనరించెను. రెండవపక్షమున నయ్యది సంస్థాయమానంబయ్యెను. అప్పుడాతనికి మహానందంబున సొలుపరవశమయ్యెను.

తనమోహవికారమును బయలుపఱచుచు నొకనాఁడుమనయుమ్రావు "సుందరాంగీ! నేనుమున్నొకనాఁడు బానిసనైయుంటినని సంశయ మొందకుము. నేనుజన్మించినది రాజవంశము. నీసత్కులప్రసూనత మత్సంపర్కంబువలన మాలిన్యంబుబొందనేరదు. నాదాస్యంబునకును వచ్చెడి, నశించిపోయినది. జన్మమునకుఁదగినపదవి

మనరాష్ట్రాధీశ్వరుని యనుగ్రహంబున లభ్యంబైనది. స్వాతంత్ర్యమున నత్యున్నతపదవి నందితిని.

మనోహారిణియగుజహీరా, "సామంతనాయకా! ప్రపంచయాత్రయందు మనుజు లన్యోన్యమును దమకుమార్గదర్శకులగు వారలనన్వేషింపుచుందురు నీతివర్తనులగు వారల మనము చూచుకొనవలయునే గాని యాతఁడుచక్రవర్తియా యాతఁడునిరుపేదయా యను మాట మనమాలోచింపరాదు. వారిస్థితిగతులనుగూర్చి మనముయోచింపరాదు. స్థితిమంతుఁడుకుదురుట సుకరము. సద్వంశసంజాతులును పేరుపెంపుగలవారును దొరకుట యును నంతకష్టముకాదు. పైరెండుతరగతులవారునుగూడ నాకులభ్యమైనవారు. సద్వర్తనుఁడు దొరకవలయుననిన దుర్లభము. అట్టివాఁడుసంప్రాప్తంబైన సమయమే సమయము" అనియెను.

ముద్దుగుమ్మా! నాయెడ నేసుగుణములునులేవు. నీతండ్రిగారి యాస్థానమున నిరంతరమును గొలువమరియుండు సామంతనాయకులతోఁ బోల్చిచూచిన నేనెట్టి వాఁడను గూడఁగాను. నాకును వారికిని నెక్కుడు భేదమున్నది. అదిమాత్రము నే నెఱుంగుదును. వారికి ద్రవ్యమును ఉన్నతపదవియును దమకు తామైలభించినవి. అప్రయత్నముగఁ బూర్వజన్మసంచితమువలనఁ బుట్టుకతోడనే కలిగినవి. నేనుజన్మముచేత రాజవంశమునందే జనియించితిఁగాని నాకుఁ గలిగిన యీకొలఁదియౌన్నత్యమాయుధ సామర్థ్యమున నార్జించికొనినది కాని అయాచితలభ్యంబుకాదు."

జహీరా పరమోత్సాహముతో "సుఖముకానిమ్ము కష్టముకానిమ్ము. నీతోడఁ గూడి యనుభవింపవచ్చినఁ జాలుననుకొంటిని. తండ్రిగారుమాత్రము వలదనకుండ నుండవలయును. నాకెట్టి యభిమతమున్నను తండ్రిగారు వలదనినకార్యమును నేఁ జేయఁ జాలను. ఆఁడుదానికి భర్తయెడ నాచరింపవలయు ధర్మమునకన్న తండ్రిగారి యెడఁ జేయఁదగిన ధర్మభారము హెచ్చుగనున్నది. ఒకధర్మము ననుసరింపనేరనివారు మఱియొక ధర్మము ననుసరింపఁ గలుగుదురా? అనియెను.

"నేనిప్పుడే మన యధీశ్వరుని చేరఁబోయెదను. మన పరస్పరానురాగవాంఛితంబుల దెలియఁ బల్కెదను. నామాటయనిన నాయనకధికగౌరవము. అట్టివిశ్వాస ముదయించుటకుఁ గారణమున్నది. కాని యాభిజాత్యము సాంగత్యముతోడ నెంత వఱకుఁ గూడివచ్చునో దాని నిప్పుడరయవలసియున్నది."

ఆదినముననె మనయుమ్మారావు అలప్తగీనుని సందర్శించెను. ఆతని తనుజాత యందుఁ దనకుఁ గలిగిన యనురాగమును దెలియఁబల్కెను. రాష్ట్రాధిపతికయ్యది యొకవింతగఁ గాన్పింపలేదు. కాని యాతఁడు మాత్రమిట్లనియెను. "జహీరానాకేకపుత్రి

కావినయంబని నీవెఱుంగుదువు. ఆమనోహరకుసుమము పదునాఱు వసంతములఁ వెలిగినది. నాహృదయమునం దనుపమానందసంధాయకంబైన నవనిర్మలసౌరభంబు నెలపి యొత్తిన నట్టిజన్మం బెత్తవలదా యనిపించినది. ఆమె కేవిధమైన కష్టమును లేకుండఁ జేయుట నామనోవాంఛితంబు. అదియనాకుఁ గర్తవ్యంబు. ఆమె నిదివఱకు నలుగురు రాకుమారులు పాణిగ్రహణ మొనరింప జాబంపినారు. వారి కందఱకును విశేషమైన రాజ్యమున్నది. అధికారసామంతమున్నది. ఆమె వారి నందఱఁ దృణీకరించినది. ఈయాస్థానమునందలి సామంతు లెందఱో యామెచేఁ బట్టఁదలంచిరి. వారికిని నట్టి విజయమే కలిగినది. అట్టి పరమపావనంబగు విషయమున నేను పాతికము వహించువాఁడనుగాను. ఆమెనిట్లు చేయుమని చెప్పువాఁడనుగాను నాయంగీకారమునకన్నమున్నుగ నామెయభిమతమును గైకొనవలయును.” అనియెను.

“నాహృదయ వికారమామె కెఱింగించితిని. భవత్కుమారీరత్నము నాయుద్దేశములను గ్రహించి దయచూపెను. ఇంక మీయంగీకారమొక్కటియే యాటంకముగ నున్నది. మీయనుబంధమును మీరంగీకరింపరేని నాజీవనము నేఁటితోడ మట్టమగును.”

“ఆమెయంగీకారముఁ బడసియుంటివేని నాయంగీకారమునకుఁ గొఱంత యుండదు. సర్వాత్మకుండును సర్వనియంతయునునై వైవాహికానుబంధసూత్రధారుండై వెలయుజగత్పతి మీయనుబంధము నాచంద్రతారార్కముగ వెలయఁజేయుఁగాక. ఆమె యెట్టకేలకుఁ దగినవానిని వరించినది. నామనస్సునకు సంతుష్టియైనది.”

పాణిగ్రహణ మహోత్సవము తోడ్తోన మహావైభవముతో జరిగెను. దశము జేసి పుట్టినయా పెండ్లికొమరుని జూచిన నిష్ఫలప్రయత్నులైన సామంత వీరులకుఁ గొందఱకసూయ మనస్సున నారాటము కల్గించెనుగాని కొరాసాన్ దేశమునందలి తక్కుంగల జనముల కందఱకు నీపరిణయ మహోత్సవంబున నమందానందం బుదయించెను. ఈవివాహమైన కొలందికాలమునకే “అబ్దుల్ మల్లిక్ సుమణి” యను నరపతి మరణించెను. ఆతఁడు ట్రాన్సాక్సాని యాదేశపాలకుఁడు. సామంతవీరులందఱును తద్దేశపాలనమునకుఁ దరువాతివానినొకని నియమింపుఁడని ఆలప్తజీనునకు విన్నవించిరి. సుమణివంశము మిక్కిలి సామంతమైనది. వారిక్రిందనప్పుడు బహురాష్ట్రములున్నవి. రాజులు బొఖారా దేశమున కొలువుతీర్చిరి. మన్సూర్ అను రాజకుమారుని తరువాతిపాలకునిగా నియమింపుఁడని వారందఱును తీరుమానించిపంపిరి. అందుల కాలప్తజీనంగీకరించినవాఁడుకాఁడు. ఆతఁడు కడు చిన్నవాఁడని చెప్పి! త్రోసిపుచ్చెను. ఆతనికిఁ బితృవ్యుం డప్పటికి పరిపాలనము స్వీకరించి యాధిపత్యము నెఱప నుప్పుకొనియెను.

ఈప్రత్యుత్తరము రాజధానికిఁ జేరవలెను కొందఱు సామంతులు సమ్మేళకట్టి మన్సూరును సింహాసనమున కెక్కించిరి. అందుపైన నాపసివాఁడగు రాజకుమారుఁడు అలప్తజీనుని తన యాస్థానమునకువచ్చి దర్శనముచేసికొమ్మని వర్తమానమంపెను. అందువలన నేదియో ముప్పువాటిల్లునని గొంచి యప్పటికేదియో సమాధానము చెప్పి యంపించెను. క్రీ. శ. 962 సంవత్సరమున అలప్తజీను తగిన బలములను ప్రోగుచేసికొని గజనీదేశముపై దాడివెడలెను. తనయల్లుని పరాక్రమ విశేషంబున నాదండయాత్ర యందు విజయము నందెను. అచ్చట నొక స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించెను.

మన్సూరున కిది తెలిసెను. ఖొరాసా రాజ్యపరిపాలనము తన యాస్థానము నందలి సామంతు నొకనియధీనముందుంచి అలప్తజీనుని పట్టుకొన సైన్యములనంపెను. తనజామాతపరాక్రమసామర్థ్యంబున శత్రుసేనలన్నియును వడిసెను. ఈవిజయమువలన నాతని సైన్యముల కాతనియందు మఱింత విశ్వాసముకుదిరెను. అతనిసైన్యము లెచ్చటకుఁ బోయినను విజయమే. మన్సూరు బలము సన్నగిల్లెను. ఆతఁడు, రాజ్యసంరక్షణ మెట్లోయని గడగడ వణంకెను.

పదునేనువత్సరములు అలప్తజీను తనస్వాతంత్ర్యమును నిలుపుకొనియెను. ఆతఁడు తఱచుగా హిందూదేశముపై దండయాత్రల సలిపెను. అన్నింట నాతనికిఁదప్పకుండ విజయమేకలిగినది. ఆతఁడు చిరకాలము రాజ్యముచేసి వయోవృద్ధుండయ్యెను, 975 సంవత్సరమున మృతుండయ్యెను. ప్రజలందఱు నత్యంత దుఃఖార్తులైరి. అతని కుమారుఁడాతని తరువాత "అబూ ఇసాక్" అనునాతఁడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఆతఁడు సింహాసనమునకు వచ్చినతోడనే తనశ్వాలకసమేతుండై బొఖారాపట్టణముపై దాడివెడలెను. మన్సూరు, అబూఇసాకుకు జక్కఁగ సన్మానించెను. గజనీరాజ్యము నాతనికి వరుమానముగ నొసంగెను. ఆతనిసేనానియగు మనపాంథునిగూడ నాతని భావమఱఁదిక్రింఁద ప్రతినిధిగ నియమించెను.

ఈసంగతి జరిగిన వెనుక అబూఇసాకు విశేషకాలము జీవింపలేదు. అందుసామంతులు తక్కుంగలనాయకులును గూడ నేకగ్రీవముగ మనపాంథునిరాజుగా స్వీకరించిరి. స్వప్నము ఫలించినది. బానిసయగువాఁడు రాజ్యమున కధీశ్వరుఁడయ్యెను. అధీశ్వరుండగుటలో మిక్కిలి ప్రబలమైన యధీశ్వరుండయ్యెను. ఈతఁడే సభక్తజిన్, హిందూదేశమును మొదట జయించిన మహమ్మదు గజనీకి తండ్రియితఁడే.